

Погребняк П. С. Основы лесной типологии.— К.: АНУ, 1953.— 451 с.

Работнов Т. А. О биогеоценозах // Бюлл. МОИП. Отд. биол.— 1976.— Т. 81 (2).— С.82 - 90.

Работнов Т. А. Фитоценология.— М.:МГУ, 1983.— С. 290.

Роде А. А. Почвоведение: Учебное пособие.— М.:Гослесбумиздат, 1955.— 516 с.

Сукачев В. Н. Динамика лесных биогеоценозов // Основы лесной биогеоценологии.— 1964.— С.458 - 487.

Krajina V. I. Can we find common platform for the different schools of the forest type classification?— *Silva fennica*, №5.— 1960.

France R. H. Das Edaphon? Untersuchungen zur Okologie der bodenbewohnenden Mikroorganismen. Munchen, 1913.

France R. H. Das Edaphon. Untersuchungen zur Okologie der bodengewohnenden Mikroorganismen. Stuttgart, 1921.

СТЕРЕОЕКОЛОГІЯ РОСЛИННИХ УГРУПОВАНЬ

В.І. Шанда, Л.В. Шанда

Стереоекологія рослинних угруповань є гілкою їх загальної екології, яка вивчає: 1) роль простору в їх складанні, функціонуванні та розвитку; 2) просторові форми угруповань та складаючих елементів і компонентів; 3) диференціацію простору, захопленого угрупованням.

Склад і будова рослинного угруповання є інтегрованим виразом взаємообумовленого існування його організмів і взаємодій з іншими, відчленованими певним чином від нього.

Теорія будови рослинних угруповань крім стандартизованих уявлень вертикальної та горизонтальної диференційованості має включати уявлення про їх складну

просторову сутність і невизначено великі: 1) топографічну складність надземних і підземних поверхонь; 2) розбіжності у внутрішньому заповненні біотичними, біогенними, біокосними, косними складними стереоелементами та компонентами на основі їх розсіювання, контактування, перекриття, взаємопроникнення з вільними просторовими нішами, котрі мало піддаються описам, визначенням, моделюванню і є нестабільними в часі.

У вузькому, конкретизованому механістичному розумінні простір рослинного угруповання можна звести до стереоструктури, окресленої тільки тілами рослин, які утворюють ці угруповання.

У такому розумінні простір рослинного угруповання можна більш широко визначати на основі достатньо помітного чи відчутного поширення або проникнення його плодів, частин, решток і метаболітів за окреслені надземними і підземними органами межі.

Будова угруповань організмів є складним стереометричним витвором природи з невизначеною багатоманітністю зайнятих і незайнятих організмами, насамперед рослинами, просторів.

Вертикальна (надземна, підземна) і горизонтальна невпорядкованість і хаотичність розміщення рослин, взаємопроникнення, зростання надземних і підземних органів рослин, їх рухи, переміщення, поширення плодів і зачатків, накопичення, зміни, поповнення, занесення, розкладання, мінералізація решток рослин у ґрунті та його поверхні формують мало уявну теоретично і практично мало вивчену у цьому плані картину динамічної будови рослинних угруповань.

При значному спрощенні та формалізації об'ємних фігур захопленого простору тілами будь-якого виду, їх можна звести до тих чи інших типів геометричних фігур (конуси, циліндри, піраміди, кулі і т.п.) або комбінації їх

частин, а також подавати в якості об'ємних топологічних просторових утворень такої складності, котру досить складно описувати або моделювати.

Стереобудова різних частин, органів, плодів і всього тіла рослини видоспецифічна, спадково визначена та екологічно обумовлена нормою реакції генотипу.

Оскільки, усереднено, у багатьох видів рослин можна їх габітус, форми тіла звести до певних типів геометричних інших фігур, або їх уподібненню, з різними варіаціями та комбінаціями - прямо чи обернено конусовидні, пірамідально-, куле-, циліндро-, стероїдоподібні, скіпетро-, булаво-, зонтиковидні і т. д., то цілком логічно ввести в ряд екоморф поняття "стереоморфа" як особливо просторову характеристику тих видів, яким вона забезпечує утримання екологічних позицій в тих чи інших умовах. Наприклад, куле- чи сфероїдоподібна стереоформа "перекотиноля" забезпечує існування поширення та розмноження багатьох степових видів. Отже, стереоморфа властива тим чи іншим видам рослин, тварин як специфічний просторовий стан, з певними варіаціями та корелятивними залежностями.

В межах одного угруповання на фоні розбіжностей абіотичних і біотичних умов (екотони, меротопи, мікро- та наноєднорідність, мозаїчність, розташування та щільності рослин) один і той же вид може мати різну стереоморфічність. Стереоморфози є особливими модифікаціями просторової будови рослин, вони можуть формуватися під впливом різних факторів і відповідно класифікуватися як трофо-, хеміо-, радіо-, фото-, термо-, гігростереоморфози, в залежності від того, що змінило видоспецифічну будову тіла рослини.

Стереоморфи органічно входять в клас ценоморф О.Л. Бельгарда (1956). Різноманіття стереоморф інтегрується в складанні угруповань, забезпечує формування їх специфічних середовищ, ефективне

використання ресурсів і факторів, включаючи їх створення.

УДК 634. 632. 125

КРАТКАЯ ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ ЛЕСОАГРАРНЫХ КОМПЛЕКСОВ В СТЕПИ

В.А.Горейко

Представляется краткий исторический анализ создания лесоаграрных комплексов в степи.

Первые лесокультурные работы по разведению леса в степи относятся ко времени правления Петра I, по приказу которого с 1696 года началось выращивание дубрав в степных районах России. Эти работы продолжались в XVIII и XIX столетиях. Так, жители военных поселений в период с 1817 по 1857 год создали в степи 16,6 тыс. га искусственных насаждений, из которых 90% были выращены на песках. Основной целью степного лесоразведения в этот период было получение древесины.

В начале XIX столетия лесоразведением стали заниматься прогрессивные землевладельцы. Так, И. Я. Данилевский посадил за 14 лет (с 1804 по 1817 год) около 100 га соснового леса на бесплодных переувлажненных песках на берегу Северского Донца в Харьковской губернии.

В развитии работ по степному лесоразведению большое значение имело теоретическое обобщение положительных результатов выращивания леса в степи. На основе практической деятельности в России начала зарождаться наука о степном лесоразведении. Основы степного лесоразведения излагались в учебниках по лесоводству, в отдельных книгах, статьях в агрономических журналах, а с 1833 г. — в статьях „Лесного журнала“.

В 1804 году вышел первый учебник Е. Ф. Зябловского „Начальные основания лесоводства“, в 1809 году — книга П. Дивова „Краткое руководство к сбережению и поправлению лесов в Российском государстве“. В 1837 году В. Я. Ломиковский опубликовал работу о влиянии лесных полос на урожай пшеницы.